

Innst. S. nr. 149

(2001-2002)

Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentant May Hansen om at barn og unge under 18 år skal ha behandlingsgaranti til psykiatri- og rusbehandling og forslag fra stortingsrepresentant Åslaug Haga om behandlingsgaranti for unge og nye stoffmisbrukere

Dokument nr. 8:43 (2001-2002) og Dokument nr. 8:92 (2001-2002)

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Sammendrag av Dokument nr. 8:43 (2001-2002)

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide bestemmelser i pasientrettighetsloven og barnevernloven om at barn og unge under 18 år skal få behandlingsgaranti til rus- og psykiatribehandling."

Som bakgrunn for forslaget viser forslagsstilleren til at barn og unge kan stå opptil 1,5 år i kø for vurdering og behandling i barne- og ungdomspsykiatrien, og at enkelte fylker står uten behandlingstilbud til de yngste rusmisbrukerne.

Det framholdes at avslag for behandling begrunnes med økonomi.

Forslagsstilleren mener det er en økende tendens til at barn og unge som ikke får nødvendig hjelp og tilbud om behandling, ender opp med overdosedødsfall og selvmord.

1.2 Sammendrag av Dokument nr. 8:92 (2001-2002)

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innarbeide bestemmelser i lovverket om at nye og unge rusmiddelmissbrukere skal tilbys behandling innen 14 dager, og få tilbud om annen oppfølging inntil behandlingen kan iverksettes."

Som bakgrunn for forslaget framholder forslagsstilleren at rusproblemene er økende til tross for økt innsats både innen forebygging og behandling av stoffmisbrukere. Det understrekes at for å lykkes med å

reduere stoffmisbruket er det avgjørende å redusere rekrutteringen til tungt misbruk og å hjelpe i en tidlig fase av misbruket, og at det er medmenneskelig riktig og samfunnsøkonomisk gunstig å hjelpe rusmiddelmissbrukere i en tidlig fase i rusmiddelmissbruket.

På denne bakgrunn foreslås det at stoffmisbrukere som er på vei inn i en ruskarriere og som ønsker behandling, skal ha rett til tilbud om behandling straks og senest innen 14 dager fra henvendelsen. I de tilfeller hvor det pga. kapasitetsproblemer ikke er mulig å iverksette behandling straks, skal det gis alternative tilbud.

Det påpekes at ulike typer rusmiddelmissbruk krever ulike behandlingsopplegg og oppfølging, og at det er behov for både en kapasitetsutvidelse av behandlingstilbud, en kontinuerlig evaluering av det eksisterende behandlingstilbudet og utvikling av nye behandlingstilbud til unge rusmiddelmissbrukere.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jon Olav Alstad, Britt Hildeng, Asmund Kristoffersen og Gunn Olsen, fra Høyre, Beate Heieren Hundhammer, Elisabeth Røbekk Nørve og Inger Lise Aarrestad, fra Fremskrittspartiet, lederen John I. Alvheim og Harald T. Nesvik, fra Sosialistisk Venstreparti, Olav Gunnar Ballo og Sigbjørn Molvik, fra Kristelig Folkeparti, Åse Gunhild Woie Due-sund og Magne Aarøen, og fra Senterpartiet, Ola D. Gløtvold, er kjent med at det for tiden er manglende kapasitet i det psykiske helsevern for barn og ungdom, og at det er mye som

tyder på at rusmiddelmissbrukere ikke får de helsetjenester de har behov for. Samtidig vet vi at mange rusmiddelmissbrukere har et omfattende behov for helse-tjenester, og at det også på dette området er behov for tiltak for å bedre tilbudet.

Når det gjelder barn og unge med rusproblemer, er det generelle ansvaret for tilbud til rusmiddelmissbrukere lagt til sosialtjenesten, jf. lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) § 6-1 annet ledd hvorav følger at:

"Når det er behov for det og klienten ønsker det, skal sosialtjenesten sørge for et behandlingssopplegg."

Når barn har rusproblemer, kan disse også omfattes av barneverntjenestens ansvarsområde. Barnevernet kan da etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) kapittel 4 sette i verk tiltak i og utenfor institusjon.

Komiteen finner dagens behandlingstilbud innen rus og psykiatri, spesielt for barn og ungdom, for dårlig og sier seg tilfreds med at helseministeren i større grad vil ta ansvar for helsetjenester for rusmiddelmissbrukere. Målet er å styrke helsetjenestens innsats for denne gruppen samt tydeliggjøre ansvar og sammenheng i behandlingsskjeden. I den sammenheng har Sosial- og helsedirektoratet fått i oppdrag å gjennomgå og foreslå forbedringstiltak når det gjelder helsetjenestetilbudet til rusmiddelmissbrukere.

Komiteen vil videre påpeke at Sosialdepartementet har sendt på høring et forslag om å overføre deler av fylkeskommunenes ansvar for rusmiddelmissbrukere til staten. Forslaget innebærer at de regionale helseforetakene vil overta ansvaret for å sørge for alle spesialiserte helsefaglige behandlingstiltak til rusmiddelmissbrukere.

Regjeringen har videre under arbeid en handlingsplan mot rusmiddelproblemer. Planen vil vektlegge både forebyggende tiltak og et bedre behandlingstilbud til rusmiddelmissbrukere. Det er nedsatt et statssekretærutvalg som skal utarbeide planen, som skal dekke blant annet områder med ansvar for tiltak for barn og unge. Planen vil bli lagt fram for Stortinget høsten 2002.

Komiteen er for øvrig kjent med at antall konsultasjoner i psykisk helsevern for barn og ungdom har økt med 22 pst. fra 1998 til 2000. Gjennomsnittlig ventetid har vært stabil det siste året og har ligget på i overkant av 3 måneder. I opptrappingsperioden så langt har dekningsgraden for barn og unge økt fra 1,9 pst. i 1997 til 2,5 pst. i 2000. Komiteen ser alvorlig på saken og mener dette ikke er godt nok. Komiteen forventer derfor at en når målsetningen om 5 pst. dekning i løpet av opptrappingsperioden, og at ventetiden da vil bli vesentlig redusert og behandlingstilbudet styrket.

Når det gjelder forslagsstillernes spørsmål om behandlingssgaranti, så vil komiteen vise til at vi i dag har en pasientrettighetslov som er alders- og diagnoseuavhengig, jf. lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter. Loven gjelder både det psykiske og soma-

tiske helsevernet, i tillegg til rusmiddelmissbrukere som har behov for helsehjelp. Komiteen viser til at Regjeringen har varslet at den vil komme tilbake med en sak om individuelt fastsatte tidsfrister. Komiteen viser for øvrig til behandling av Dokument nr. 8:24 (2001-2002) om pasientrettighetsloven og lovfestet rett til behandling, jf. Innst. O. nr. 23 (2001-2002).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, finner det ikke naturlig at en innfører diagnosebestemte behandlingssgarantier på nåværende tidspunkt, men vil avvente Regjeringens varslede melding om rusvern. I den sammenheng vil komiteen poengtere viktigheten av at barn og unge med rus og psykiske problemer prioriteres.

Flertallet foreslår at dokumentene vedlegges protokollen.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, er sterkt bekymra over den kraftige økningen av psykiske problemer og rusmiddelmissbruk blant barn og unge. I brev fra helseministeren til Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe, datert 22. mars 2002, opplyses det at antall nyhenvisninger for barne- og ungdomspsykiatri økte med 22 pst. fra 3. tertial 2000 til 3. tertial 2001. Samtidig økte antallet ventende med 16,7 pst. i samme tidsrom.

Det opplyses også at den gjennomsnittlige ventetid for barne- og ungdomspsykiatri i 3. tertial 2001 var på 97 dager. Det er til dels store variasjoner mellom helseregionene. Noen steder går ventetiden noe ned, mens den for eksempel i Helseregion Nord er økende. Det er også slik at de aller fleste (96 pst.) av dem som venter på behandling, venter på poliklinisk behandling. I det samme brevet fra helseministeren opplyses det at den gjennomsnittlige ventetiden i Østfold i 3. tertial 2001 var på 115 dager, m.a.o. nesten 4 måneder.

Dette flertallet vil betegne denne situasjonen som svært bekymringsfull. Så lange ventetider for barn og unge med psykiske problemer er etter dette flertallets oppfatning ikke akseptabel.

Også når det gjelder rusmiddelmissbruk, er utviklinga etter dette flertallets oppfatning bekymringsfull. Til tross for økt innsats både innen forebygging og behandling er rusproblemene økende. En rekke undersøkelser viser at rekrutteringen av nye og ofte helt unge rusmiddelmissbrukere er stigende.

Fylkeslegen i Telemark gir i sin Medisinalmelding 2001 uttrykk for bekymring over økningen i rusrelaterte helseproblemer blant de unge.

Dette flertallet vil vise til at behandlingssapparatet for rusmiddelmissbrukere er mangelfullt både når det gjelder kapasitet og kompetanse, og kan derfor ikke tilby god og adekvat behandling raskt nok. Dette fører til at mange unge rusmiddelmissbrukere pga. lang ventetid på behandling får sine rusproblemer forsterket.

Det er derfor etter dette flertallets mening nødvendig med en rask og betydelig økning av behandlingsskapiteten når det gjelder psykiatri for barn og unge under 18 år og for unge og nye rusmiddelmissbrukere.

Dette flertallet vil understreke at den lange ventetiden for utredning og behandling vi har i dag, når det gjelder psykiatri for barn og unge, og unge og nye rusmiddelmissbrukere, vil medvirke til at de problemene disse har, vil bli forsterket og forverret. Det medfører større lidelser enn nødvendig for den enkelte og for familiene. Det vil også gjøre behandlingen mer komplisert og ressurskrevende og vil kunne redusere mulighetene for en vellykket behandling.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet finner det uakseptabelt med lange ventetider for behandling for unge med psykiske vansker og rusmisbruk og støtter derfor intensjonene i forslagene i Dokument nr. 8:43 (2001-2002) og Dokument nr. 8:92 (2001-2002) om å innføre behandlingssgaranti for psykiatri for barn og unge under 18 år og for unge og nye rusmiddelmissbrukere.

Disse medlemmer er klar over at det vil ta noe tid å bygge opp en kapasitet som muliggjør en raskere behandling og dermed kortere ventetider. For å forsere denne kapasitetsøkningen vil etter disse medlemmers oppfatning en behandlingssgaranti kunne være et egnet virkemiddel.

Disse medlemmer viser til at helseminister Dagfinn Høybråten i brev av 5. mars 2002 til Stortinget understreker at han deler bekymringen over den manglende kapasitet i det psykiske helsevern for barn og ungdom, og at det er mye som tyder på at rusmiddelmissbrukere ikke får de helsetjenester som de har behov for.

Disse medlemmer mener at det er riktig å gi en behandlingssgaranti for unge og nye rusmiddelmissbrukere og barn og unge som trenger behandling i det psykiske helsevernet. Hovedutfordringen er å kunne tilby hjelp til å avslutte et rusmiddelmissbruk så tidlig som mulig. Det betyr ikke nødvendigvis utbygging av flere heldøgns/langtids institusjonsplasser, men en utvikling av nye og individtilpassede behandlingssopplegg. Disse medlemmer mener at det er nødvendig å se hele behandlings- og rehabiliteringsprosessen under ett. Det må være en direkte sammenheng mellom avrusning, ulike behandlingstilbud og integrering i bolig- og arbeidssituasjon.

Disse medlemmer peker på at pasientrettighetsloven ikke fullt ut er dekkende for behandlingssbehovet til unge og nye rusmiddelmissbrukere. En del av behandlings- og rehabiliteringstilbudet dekkes av pasientrettighetsloven, mens andre deler ligger under sosialtjenesteloven. Kompetansestrid mellom helse- og sosiallovgivning må ikke bli et hinder for å tilby den hjelpen som er nødvendig for å kunne forhindre at noen kommer inn i et miljø med stort rusmiddelmissbruk. Det som er viktig med denne gruppen, er å

komme inn i et behandlingsforløp på et så tidlig stadium som mulig for å hindre et langvarig, livsvarig rusmiddelmissbruk med store sosiale konsekvenser for den enkelte og med dårligere prognose for rehabilitering. Hvis det gis tilstrekkelig hjelp tidlig, kan det spare mange unge og deres familier for store lidelser og problemer, og færre vil rekrutteres til et langvarig rusmiddelmissbruk. Også samfunnet vil spare mye på å gi riktig hjelp til riktig tid for gruppen unge og nye rusmiddelmissbrukere og barn og unge som er i behov for hjelp av det psykiske helsevesenet. Disse medlemmer vil derfor peke på at det er viktig å tilby hjelp så tidlig som mulig enten det gjelder begynnende rusmiddelmissbruk eller psykiske lidelser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en behandlingssgaranti for psykiatribehandling innen 6 uker for barn og unge under 18 år."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innarbeide bestemmelser i lovverket om at nye og unge rusmiddelmissbrukere skal tilbys behandling innen 3 uker og få tilbud om annen oppfølging inntil behandling kan iverksettes."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil innledningsvis bemerke at forslagene i Dokument nr. 8:43 (2001-2002) og Dokument nr. 8:92 (2001-2002) har svært korte begrunnelser sett i forhold til sakens kompleksitet. Disse medlemmer har ved flere anledninger de to siste årene anmodet om at psykiatriplanen som ble iverksatt i 1998, burde revurderes og ajourføres i forhold til det sterkt økende behov en har hatt særlig innen barne- og ungdomspsykiatrien, men det er også påvist manglende behandlingstilbud innen voksenpsykiatrien og ikke minst en betydelig svikt i den kommunale oppfølgingen av psykiatriske pasienter. Disse medlemmer viser til interpellasjonsdebatt i Stortinget tirsdag 19. mars 2002 hvor det fra helseministeren ble gitt uttrykk for at han ville følge nøye med utviklingen innen psykiatriplanen og om nødvendig gå inn og korrigere denne.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet helt siden 1992 har vært en pådriver i Stortinget for å bedre behandlingstilbudene og omsorgen for rusmiddelmissbrukere, en pasientgruppe som etter disse medlemmers mening, har vært svært nedprioritert. Et betydelig antall av disse pasientene har også psykiske problemer med dobbeltdiagnoser, psykiatri og rus. Det har lyktes Fremskrittspartiet å få flertall for regionale tilbud om medikamentassistert rehabilitering for rusmiddelmissbrukere, og Fremskrittspartiet har fått

gjennomslag for at den medisinske behandlingen og rehabiliteringen av stoffmisbrukere skal flyttes over fra sosiallovgivningen til helselovgivningen, noe som praktisk blir gjennomført fra 1. januar 2003.

Disse medlemmer er imidlertid ikke tilfreds med det særdeles restriktive regelverk som gjelder for medikamentassistert behandling av narkomane, og disse medlemmer vil derfor fortsatt arbeide for at den medikamentassisterte rehabiliteringen skal kunne administreres av fastlegene. Først da blir de narkomane pasientene sidestilt med befolkningen for øvrig.

Disse medlemmer viser for øvrig til partiets Dokument 8-forslag som ble behandlet i Stortinget 21. februar 2002, hvor partiet fremmet forslag om en endring av pasientrettighetsloven som ville ha gitt en lovfestet rett til behandling innen individuelle frister fastsatt på medisinsk grunnlag, og dersom fristen ikke ble overholdt skulle pasienten tilbys behandling ved private institusjoner eller i utlandet for det offentliges regning. Forslaget fra Fremskrittspartiet i Dokument nr. 8:24 (2001-2002) ble imidlertid avvist av flertallet i Odelstinget. Disse medlemmer vil peke på at om forslaget i Dokument nr. 8:24 (2001-2002) hadde blitt vedtatt, hadde de foreliggende forslag i Dokument nr. 8:43 (2001-2002) og Dokument nr. 8:92 (2002-2002) vært overflødige.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet kan ikke akseptere de lange ventelistene for barn og ungdom til psykiatrisk utredning og behandling. Dette kan få svært alvorlige konsekvenser for barn og ungdom senere i livet. For eksempel gjelder dette barn med ADHD-problematikk. Disse medlemmer mener at psykiatriplanen må endres når det gjelder tidspunktet for sluttføring av de distriktspsykiatriske sentrene. Der er planen på etterskudd, og det er viktig å få disse sentrene på plass så raskt som mulig. Ikke minst vil dette ha stor betydning når det gjelder tilbud til barn og ungdom. Disse medlemmer mener det er viktig å få en bygningsmessig renovering og en bedre forsvarlig praktisk drift av våre spesialavdelinger innen barne- og ungdomspsykiatri. Disse medlemmer vil endelig peke på viktigheten av at det blir etablert velfungerende helsestasjoner i alle kommuner slik at barn raskt kan fanges opp hvis de utvikler symptomer på mental sykdom. Barn og ungdom med slike symptomer bør komme under bestemmelsen øyeblikkelig hjelp og bli utredet av spesialist i psykiatri, omgående.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen forsere utbyggingen av distriktspsykiatriske sentre og poliklinikker i henhold til psykiatriplanen slik at denne er sluttført innen utgangen av 2004."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen innføre en behandlingsgaranti for psykiatribehandling innen 6 uker for barn og unge under 18 år.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen forsere utbyggingen av distriktspsykiatriske sentre og poliklinikker i henhold til psykiatriplanen slik at denne er sluttført innen utgangen av 2004.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen innarbeide bestemmelser i lovverket om at nye og unge rusmiddelmisbrukere skal tilbys behandling innen 3 uker og få tilbud om annen oppfølging inntil behandling kan iverksettes.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentene og det som står foran, og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Dokument nr. 8:43 (2001-2002) - forslag fra stortingsrepresentant May Hansen om at barn og unge under 18 år skal ha behandlingsgaranti til psykiatri- og rusbehandling - vedlegges protokollen.

II

Dokument nr. 8:92 (2001-2002) - forslag fra stortingsrepresentant Åslaug Haga om behandlingsgaranti for unge og nye stoffmisbrukere - vedlegges protokollen.

Oslo, i sosialkomiteen, den 23. april 2002

John I. Alvheim
leder

Elisabeth Røbekk Nørve
ordfører

Åse Gunhild Woie Duesund
sekretær